

Аліна Луб'янова,  
асистент,  
Бердянський державний  
педагогічний університет

### ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

*У статті йдеться про необхідність та важливість захисту прав дитини у сучасному соціумі. З метою виявлення рівня навчально-методичного забезпечення з правового виховання, зокрема, ознайомлення дітей дошкільного віку з їх правами та засобами їх відстоювання, здійснюється аналіз програмних документів дошкільних освітніх установ.*

*Alina Lubianova*

### PROTECTION OF PRE-SCHOOL AGE CHILDREN'S RIGHTS AS A SOCIAL AND EDUCATIONAL PROBLEM

*The article highlights the need and importance of protection of children's rights in modern society. In order to identify the level of training and methodological support of legal education, the analysis of programmatic documents of pre-school educational institutions is carried out.*

Захист прав та інтересів дитини є одним із найважливіших завдань української держави, адже ставлення до дітей, їхніх прав і свобод, повага до їхньої людської гідності якнайточніше відображають рівень гуманності й цивілізованості суспільства. Світові стандарти у галузі дотримання прав дитини, що формувалися протягом багатьох десятиліть, закріплені у кількох важливих міжнародних документах, як-от: Декларація прав дитини (1959) та Конвенція ООН про права дитини (1989).

Україна ратифікувала Конвенцію ООН про права дитини 27 лютого 1991 року. Таким чином, наша держава визнала, що діти є особливо вразливою групою з огляду на їх вік, психічний і фізичний розвиток, і що вони потребують спеціального постійного догляду та захисту, а також узяла на себе низку зобов'язань у рамках Конвенції, здійснити реформування законодавства, відповідно до міжнародних стандартів [4]. Одним із напрямків захисту прав дитини є ознайомлення їх з власними правами та засобами правомірного та толерантного їх відстоювання. Ця робота повинна розпочинатися ще з дошкільного закладу.

Забезпечення прав дитини є багаторівневою проблемою, від глобального міжнародного масштабу до конкретного навчального закладу і конкретної сім'ї. Ефективність виконання положень Конвенції про права дитини багато у чому залежить від рівня кваліфікації, потенційних можливостей педагогів та батьків, випереджувачого науково-методичного забезпечення цього процесу. Проте, за результатами опитування дорослих зазначених категорій, було з'ясовано, що рівень їхньої обізнаності з цього питання знаходиться на недостатньому рівні, що викликає певне занепокоєння. Основні труднощі, з якими стикаються батьки та педагоги – це ознайомлення та роз'яснення дітям їхніх прав, свобод і обов'язків.

У Базовому компоненті – Державному стандарті дошкільної освіти України вказується на те, що дитина дошкільного віку повинна «орієнтуватися у своїх основних правах і обов'язках, усвідомлювати їх значення та відмінності». У документі наголошується на необхідності привчати дітей дошкільного віку слідувати правилам і нормам поведінки, формувати у них особистісні якості, що є фундаментом їхньої правової компетентності [1]. Окрім аналізу Базового компонента дошкільної освіти, нами було проаналізовано низку чинних на сьогодні програм розвитку дітей дошкільного віку. У цих програмах ключовими темами є: «Дитина в дошкільні роки», «Впевнений старт», «Дитина», як передумови успішного формування правової культури із входженням підростаючого покоління в соціум [3; 4]. У програмі «Українське дошкільля» в окремому підрозділі наголошується на необхідності надання знань дітям про закони держави, інформування їх з актуальних питань права; формування знань про власні соціальні права та обов'язки, які вона має виконувати у процесі своєї життєдіяльності; формування умінь накопичувати правові знання, правову інформацію про несприйняття норм протиправної поведінки, переконання у необхідності дотримання правових норм; розвивати практичні вміння застосовувати соціально-правові знання, вміння дотримуватися правил та виконання обов'язків; наявність уявлень про основні показники дотримання прав людини тощо; подолання в правовій свідомості хибних уявлень, негативних навичок і звичок поведінки [7].

Відомі також авторські програми та методичні рекомендації з надання дітям правових знань. Це «Програма і методичні рекомендації з правового виховання дітей дошкільного віку «Я – маленька людина» (2005 р.), «Правова абетка для старших дошкільників» (2005 р.). Головною метою зазначених програм, за визначенням авторів, є сприяння формуванню гуманної та законслухняної особистості на основі засвоєння нею власних прав і свобод, виховання поваги до прав і свобод інших людей, а також відповідального ставлення до виконання власних обов'язків.

Планується спеціальна робота щодо ознайомлення дошкільників з правами дитини за всіма зазначеними вище програмами, основою якої є положення Конвенції ООН про права дитини [5; 6]. Аналіз

фахових періодичних видань, як-от: «Дошкільне виховання», «Палітра педагога» та ін., засвідчив розробку методичних рекомендацій для працівників ДНЗ (конспекти занять, бесід, розваг, консультацій, дидактичних ігор тощо). Ознайомлення дошкільників з правами дитини повинно здійснюватися з урахуванням вікових особливостей дітей, особливостями їхнього сприймання соціального світу.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти / під наук. ред. дійсн. члена НАПН України, проф., д-ра пед. наук. А. Богуш – К. : Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Дитина в дошкільні роки : комплексна додаткова освітня програма / автор. колектив; під наук. ред. К. Крупій. – Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2011. – 188 с.
3. Дитина : програма виховання і навчання дітей від 3 до 7 років / під наук. ред. : О. Проскура, Л. Кочина, В. Кузьменко, Н. Кудикіна. – К. : КМПУ імені Б. Грінченка, 2012. – 498 с.
4. Дитинство в Україні : права, гарантії, захист : [збірник документів]. – К. : Світлиця, 1998. – Ч. 2. – 292 с.
5. Правова абетка для старших дошкільників / В. Дубровський, О. Червинська. – Х. : Веста : Видавництво «Ранок», 2005. – 64 с.
6. Програма і методичні рекомендації з правового виховання дітей дошкільного віку «Я – маленька людина» / [укл. М. Конько, Т. Шумей, З. Петрушина]. – Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2005. – 80 с.
7. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільля» / [О. Білан, Л. Возна, О. Максименко та ін.]. – Тернопіль : Мандрівець, 2013. – 264 с.

**Ольга Максимович,**  
канд. пед. н., доцент,  
ДВНЗ «Прикарпатський  
національний університет  
імені Василя Стефаника»

#### НАСИЛЬСТВО ТА ЙОГО ПРОЯВИ У ВИХОВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ШКОЛИ

*У статті розкривається розуміння поняття виховного середовища школи. Наведені результати досліджень щодо фактів насилля серед дітей в навчальному закладі. Виокремлено напрямки роботи в школі з попередження насилля у навчально-виховному процесі.*

**Olha Maksymovych**

#### VIOLENCE AND ITS MANIFESTATIONS IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT

*The article provides understanding of the concept of educational environment in school. The results of survey of the facts of violence among children are demonstrated. Directions of work in schools to prevent violence are determined.*

Поняття «середовище» розглядають у єдності наступних складових: інститути соціалізації, консолідоване коло осіб, що є оточенням особистості, сутність поняття «ми» та розмаїття біосоціального «поля» впливів, які визначають різні варіанти розвитку підростаючої людини. Саме зсередини середовище впливає на особистість, здійснюється формування її рис, що зможуть у ньому виявитися. Тому, власне, виховне (освітнє) середовище школи здійснює соціалізуючий, виховний та освітній впливи на розвиток особистості учня, формування його громадянської свідомості. Як критеріальний показник середовища, розглядається наявність чи відсутність у ньому умов і можливостей для розвитку активності (чи пасивності) дитини та її особистісної волі (чи залежності) [1, с. 145].

Виховне середовище школи є компонентом виховної системи, оскільки це педагогічно цілеспрямоване організоване середовище, яке оточує дитину і постійно впливає на неї. Науковці розглядають три варіанти визначення виховного середовища. Так, Л. Новікова вважає його педагогічно цілеспрямованим організованим середовищем, що оточує дитину і постійно впливає на неї. Ю. Мануйлов зазначає, що виховне середовище є частиною оточуючого середовища, у якому існує педагогічно сформований спосіб життя, проте цей підхід недооцінює суб'єктивну роль дитини. Вчений Д. Григор'єв стверджує, що це динамічна мережа взаємопов'язаних педагогічних подій, які створюються соціальними суб'єктами різного рівня (колективні та індивідуальні) та є умовою особистісного розвитку і дорослих і дітей [2, с. 24; 3, с. 67].

Буденною реальністю для багатьох людей в усьому світі стала агресія, насильство в школі. Зауважимо, що агресія у школі – це не просто явище, воно певною мірою неunikнене, оскільки в школі є також своя ієрархія. Тому силою обставин у навчальному закладі агресія стає немовби природною.

Міністерство освіти і науки України вживає заходи щодо попередження насильства над дітьми. Про це ще йшлося у наказі відомства «Про вжиття заходів щодо запобігання насильству над дітьми» від 01.02.2010 року. Зокрема зазначалося, що Всеукраїнською громадською організацією «Жіночий консорціум України» за підтримки Міністерства освіти і науки України в 2009 році у навчальних закладах Вінницької,